

بررسی امکان تولید سوخت بیودیزل از میکرو جلبک

بهمن نجفی^۱، امیرحسین زمزمیان^۲، محمدامین حجازی^۳، مهدی ترکیان^۴

چکیده:

پایان پذیری سوخت های فسیلی و بحران های زیست محیطی محققان را بر آن داشته تا به دنبال سوخت های جایگزینی باشند که هم تجدیدپذیر بوده و هم آلودگی کمتری ایجاد کنند. سوخت های بیولوژیک و مخصوصا بیودیزل به عنوان یک سوخت جایگزین در موتورهای دیزل فعلی می باشد. بیودیزل استرهای اسید چرب است که از روغن های گیاهی یا چربی های حیوانی تولید بیودیزل می شود، اما این روغن ها به عنوان غذا مطرح بوده و نمی توانند منابع مناسبی برای تولید سوخت باشند. در این میان میکرو جلبک ها با قابلیت رشد سریع و تولید حجم بالای روغن می توانند به عنوان منبعی برای تولید بیودیزل، می توانند مطرح باشند. میکرو جلبک ها نسبت به گیاهان روغنی دارای درصد روغن بیشتری می باشند و قابلیت پرورش در آب و هوای مختلف را دارند. فرآیند تولید بیودیزل از میکرو جلبک شامل سه مرحله پرورش، روغن کشی و تبدیل روغن به بیودیزل می باشد که در این تحقیق به نحوه انجام این سه مرحله پرداخته شده است.

تاریخ دریافت مقاله:

۱۳۸۷/۴/۲۹

تاریخ پذیرش مقاله:

۱۳۸۷/۷/۲۶

کلمات کلیدی:

۱) دانشگاه محقق اردبیلی، استادیار گروه مکانیک ماشین های کشاورزی، Bahman_Najafi@yahoo.com

۲) پژوهشگاه مواد و انرژی، استادیار.

۳) مؤسسه تکنولوژی غرب و شمال غرب ایران، استادیار.

۴) دانشگاه محقق اردبیلی، دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی مکانیک ماشین های کشاورزی.

مقدمه

در حال حاضر مهمترین منبع تامین انرژی در بخش‌های مختلف صنعتی، کشاورزی، خانگی و حمل‌ونقل سوخت‌های فسیلی و مشتقات آن می‌باشد اما در استفاده از سوخت‌های فسیلی دو مشکل وجود دارد، یکی پایان‌پذیری این سوخت‌ها و دیگری آلودگی محیط زیست ناشی از احتراق سوخت‌های فسیلی. برای مقابله با این دو مشکل دانشمندان به فکر استفاده از انرژی‌های جایگزین هستند. منابع مختلفی به عنوان انرژی‌های جایگزین مطرح هستند و تحقیقات گسترده‌ای بر روی آنها صورت گرفته است. سوخت‌های جایگزین باید سازگار با موتورهای موجود بوده و از نظر اقتصادی نیز با صرفه باشند. همچنین قابل دسترس و دوستدار محیط زیست باشند [۲]. در این میان سوخت‌های بیولوژیک می‌توانند به عنوان یک انرژی جایگزین، مزیت تجدیدپذیر بودن و کاهش آلودگی به هنگام احتراق را دارا باشند [۴].

انرژی‌های بیولوژیک مانند چوب و مواد بیوماس دیگر، از مدت‌ها قبل شناخته شده و بشر همواره از آن سود جسته است اما امروزه انرژی‌های بیولوژیک به صورت‌های جدیدتری وارد عرصه شده‌اند که از آن جمله می‌توان به بیودیزل اشاره کرد. بیودیزل استرهای اسید چرب است که از روغن‌های گیاهی یا چربی‌های حیوانی تولید شده و به عنوان سوخت در موتورهای دیزل قابل استفاده است. این سوخت بسیار شبیه به گازوئیل متداول بوده و برای استفاده از آن لازم به ایجاد تغییرات اساسی در موتور دیزل نیست [۲]. هنگام احتراق بیودیزل، آلودگی کمتری نسبت به گازوئیل تولید می‌کند لذا سوختی دوستدار محیط‌زیست به شمار می‌رود.

امکان تولید بیودیزل از میکرو جلبک

بیودیزل از روغن‌های طبیعی تولید می‌شود اما این منابع به عنوان یک منبع غذایی نیز مطرح هستند، بنابراین تولید بیودیزل از روغن‌های خوراکی، مناسب نبوده و به لحاظ اقتصادی نیز مقرون به صرفه نیست. سوال اینجاست چه منابعی می‌توانند به عنوان منبع تولید بیودیزل مطرح شوند؟ منابعی به عنوان منبع تولید بیودیزل مناسب هستند که غیرخوراکی بوده و از طرفی قیمت ارزانه‌تری داشته باشند. میکرو جلبک‌ها می‌توانند چنین خصوصیتی داشته باشند زیرا دارای سرعت رشد بالایی بوده و حجم روغن زیادی را در بافت‌های خود ذخیره می‌کنند [۹]. در جدول (۱) به برخی از گیاهان روغنی و میزان تولید روغن آنها در واحد سطح مزرعه، آورده شده است، میزان تولید روغن از میکرو جلبک نسبت به آفتابگردان در حدود ۰/۷ تا ۷/۰ برابر است [۱۳].

جدول (۱): گیاهان روغنی و میزان تولید روغن از آنها

نوع گیاه	جلبک	آفتاب‌گردان	سویا	جatrophia ^۱	راپ‌سید
میزان تولید روغن (kg/m ²)	۰/۷۵۷۳	۰/۰۸۰۷	۰/۰۵۰۴	۰/۱۶۳۶	۰/۱۰۲۵

[۹]

1) Jatropha

2) Rapseed

ولی در صورت تولید انبوه آن، هزینه‌ها کاهش می‌یابد [۶]. میکروجلبک‌ها از پتانسیل بالایی برای تولید انرژی برخوردار هستند ولی در حال حاضر، هزینه تولید بیودیزل از میکروجلبک بدلیل تولید آزمایشگاهی آن، بالاتر از سوخت‌های دیگر است. برای کاستن هزینه تولید می‌توان از راه کارهایی مانند، تغذیه میکروجلبک از فاضلاب، استفاده از بیوماس باقیمانده از میکروجلبک روغن کشی شده در تولید متانول، استفاده از انرژی بیوماس باقیمانده در تولید انرژی الکتریسته اولیه مورد نیاز و استفاده از دی‌اکسیدکربن ناشی از سوختن بیودیزل برای پرورش میکروجلبک استفاده کرد [۵]. همچنین امکان تولید مصنوعی میکروجلبک به کمک فتوبیوراکتورها را نیز وجود دارد که پرورش آن را در شرایط مختلف اقلیمی امکان‌پذیر می‌کند و در نتیجه سوخت حاصل از آن دارای مزیت در «دسترس بودن» می‌باشد [۵].

مراحل تولید بیودیزل از میکروجلبک

تولید بیودیزل از میکروجلبک شامل سه مرحله پرورش میکروجلبک، استخراج روغن و تبدیل روغن به بیودیزل می‌شود. برای پرورش میکروجلبک از دو سیستم، حوضچه‌های روباز و فتوبیوراکتور استفاده می‌کنند [۶]. برای روغن‌گیری از پرس سرد و یا حلال‌های شیمیایی بهره می‌گیرند. برای تبدیل روغن میکروجلبک به بیودیزل معمولاً از فرآیند ترانس استریفیکاسیون استفاده می‌شود [۱۰ و ۱۱]. هر چند که می‌توان به کمک روش پیرولیز نیز روغن بدست آمده از میکروجلبک را به سوخت قابل استفاده در موتور تبدیل کرد که البته محصول نهایی بیودیزل نبوده و در واقع روغنی هست که ویسکوزیته آن پایین آورده شده است [۱۱]. در تحقیق حاضر امکان تولید بیودیزل از میکروجلبک از مرحله کشت تا تولید محصول نهایی که همان بیودیزل می‌باشد، مورد بررسی قرار گرفته است.

پرورش میکروجلبک: جلبک‌ها از دسته آغازیان و ساده‌ترین موجودات واجد کلروفیل هستند که با فتوسنتز مواد غیرارگانیک را به مواد ارگانیک تبدیل می‌کنند. میکروجلبک‌ها عموماً دارای سرعت رشد بالایی بوده و قابلیت تولید حجم روغن بالایی را دارند [۱۲].

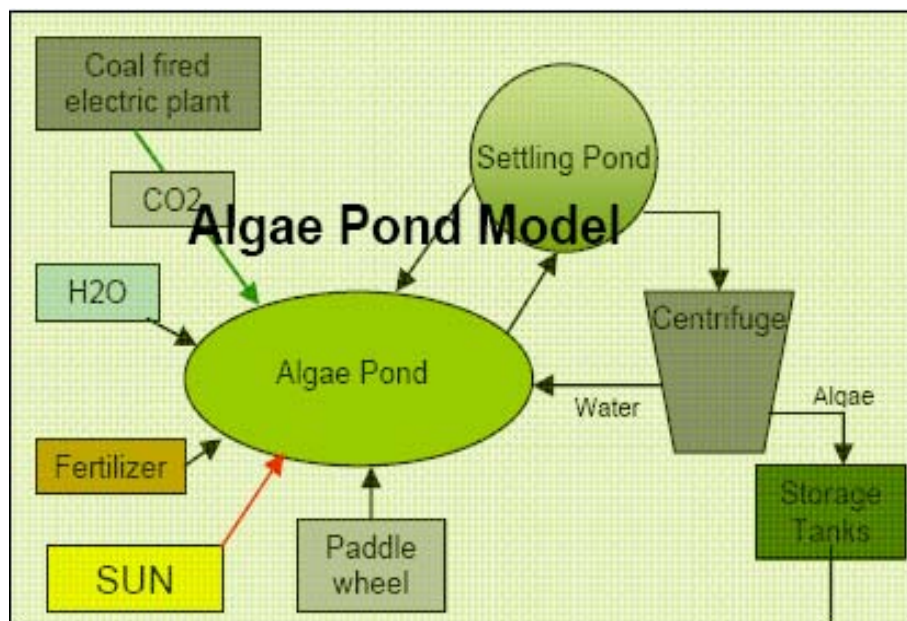
جدول ۲: میزان روغن برخی از میکروجلبک‌ها

نوع میکروجلبک	بوتریکوسیوس ^۱	کلرلا ^۲	اسچیزوجیر تیوم ^۳	نیز تسچیا ^۴	نانوکلروپسیس ^۵
میزان روغن (درصد)	۲۵-۲۷	۲۸-۳۲	۵۰-۷۷	۴۵-۴۷	۳۱-۶۸

[۶]

- 1) Botryococcus
- 2) Chlorella
- 3) Schizochytrium
- 4) Nitzschia
- 5) Nannochloropsis

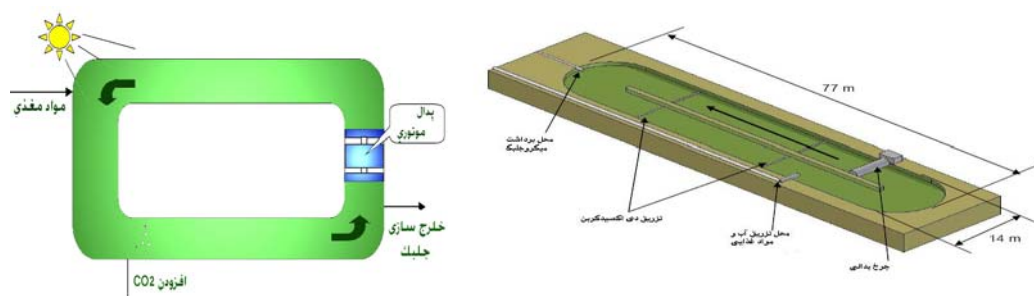
با استفاده از ارقام مرغوب میکروجلبک‌ها با سرعت رشد بالا می‌توان به میزان روغن بالاتری در سیستم‌های پرورش مصنوعی دست یافت ولی استفاده از ارقام بومی میکروجلبک‌ها به دلیل سازگاری بیشتر با محیط در اولویت قرار می‌گیرد. بیوماس حاصل از جلبک دارای یک فرمول کلی $\text{CO}_{0.48}\text{H}_{1.83}\text{N}_{0.11}\text{P}_{0.01}$ بوده و برای پرورش آن احتیاجات غذایی کمی مورد نیاز است. این مواد عبارتند از: نور، آب، دی‌اکسیدکربن، نمک و مواد مغذی مانند آهن، فسفر، نیترات، آب دریا به همراه املاحی چون فسفات و نیترات و مقدار کمی مواد مغذی می‌تواند محیطی مناسب برای پرورش میکروجلبک باشد. نکته قابل توجه در مورد میکروجلبک‌ها استفاده از فاضلاب برای پرورش آن هست. به این ترتیب می‌توان هم مسئله آلودگی فاضلاب را با پرورش میکروجلبک‌ها برطرف نمود و هم یک منبع ارزان قیمت و رایگان برای تولید بیوماس میکروجلبک و در پی آن انرژی پیدا کرد [۶].

شکل (۱): مواد لازم برای پرورش میکروجلبک

میکروجلبک‌ها در طبیعت به فراوانی در محیط‌های مختلف یافت می‌شوند اما برای کشت و تولید آنها از دو روش عمده استفاده می‌کنند: حوضچه های روباز و فتوبیوراکتورهای لوله‌ای [۵].

(۱) حوضچه‌های روباز: این حوضچه‌ها عبارتند از یک سری کانال‌های روباز و بهم پیوسته‌ای که عمدتاً از جنس سیمان می‌باشند. عمق حوضچه‌ها کم و تا حدود ۳۰ سانتیمتر هست تا نور به ته کانال‌ها نفوذ کند. در طراحی این حوضچه‌ها مساحت سطح نسبت به حجم آن حالت بحرانی‌تری دارد چون در این حوضچه‌ها مسئله دریافت نور فاکتور مهم و محدود کننده بحساب می‌آید. در این حوضچه‌ها برای گردش آب از چرخ‌های پدالی استفاده می‌شود. مواد مغذی عمدتاً بعد از این چرخ پدالی به آب اضافه می‌شود و دی‌اکسیدکربن در چند جای مختلف به محیط کشت اضافه می‌گردد. برداشت میکروجلبک قبل از اتمام سیکل گردش در پشت چرخ پدالی انجام می‌شود. از جمله معایب پرورش جلبک در حوضچه‌های روباز می‌توان به تبخیر آب، عدم استفاده بهینه از دی‌اکسیدکربن، عملکرد پایین، آلودگی میکروجلبک با دیگر میکروارگانیسم‌ها اشاره کرد ولی پایین بودن هزینه‌های تولید و سادگی کاربرد آن در مقیاس وسیع از مزایای این روش می‌باشد [۵].

شکل (۲): حوضچه‌های روباز پرورش میکروجلبک

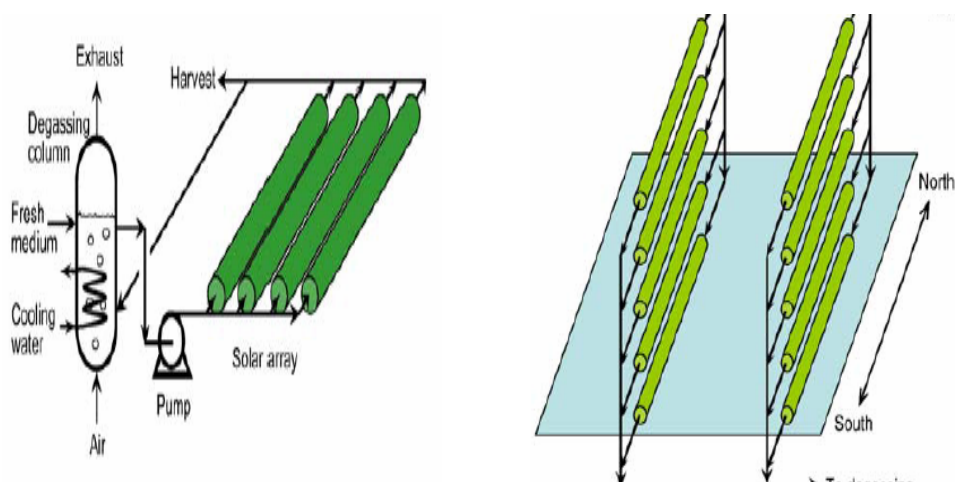
(۲) فتوبیوراکتور: فتوبیوراکتورها شامل مدارهای بسته و پوشیده‌ای از آب می‌باشند که شرایط مناسبی برای رشد جلبک با عملکرد بالاتر بوجود می‌آورند. شکل فتوبیوراکتورها یا به صورت لوله‌های مارپیچ هست که عمدتاً در آزمایشگاه مورد استفاده قرار می‌گیرند و یا به صورت لوله‌های مستقیم که در واحدهای گلخانه‌ای به کار می‌روند [۱۵]. ساختمان فتوبیوراکتورها شامل لوله‌های شفاف پلاستیکی یا شیشه‌ای، کالکتور خورشیدی، مخزن، پمپ، خنک‌کننده و منطقه گازرایی برای خارج کردن اکسیژن، می‌باشد. لوله‌ها در سه شکل مارپیچی، استوانه‌ای و افقی قرار می‌گیرند. به دلیل اهمیت نفوذ نور خورشید و رسیدن آن به تمام بیوماس میکروجلبک قطر لوله‌ها معمولاً از ۱۰ سانتی‌متر تجاوز نمی‌کند. طول لوله‌ها نباید

1) Raceway Ponds

2) Photobioreactor

بیش از ۸۰ متر باشد زیرا میکروجلبک‌ها در عمل فتوسنتز خود اکسیژن آزاد می‌کنند و در صورت طولانی بودن طول لوله‌ها احتمال اکسیداسیون آنها وجود دارد البته طول موثر لوله‌ها به غلظت بیوماس، چگالی نور، سرعت جریان و غلظت اکسیژن داخل لوله‌ها بستگی دارد. ممکن است کالکتور خورشیدی (مکانی که لوله‌ها در آن قرار می‌گیرند تا نور خورشید را دریافت کنند) با ورقه‌های سفید پوشیده شود تا احتمال دریافت نور خورشید توسط لوله‌ها بیشتر باشد.

سیستم کاری فتوبیوراکتورها به این صورت می‌باشد که میکروجلبک اولیه که به عنوان مایه تلقیح شناخته می‌شود به همراه آب داخل مخزن ریخته می‌شود و از آنجا توسط پمپ به لوله‌هایی که در کالکتور خورشیدی قرار دارند هدایت و پمپاژ می‌شود. مواد مغذی بعد از پمپ به آن افزوده شده و دی‌اکسیدکربن در چندین مکان به داخل لوله‌ها تزریق می‌شود. برای اینکه اکسیژن موجود در داخل لوله‌ها باعث از بین رفتن میکروجلبک‌ها نشود در منطقه‌ای به اسم منطقه گازرایی^۱ اکسیژن از محلول کشت جدا می‌شود. همچنین سیستم ممکن است به یک خنک‌کننده نیز مجهز باشد تا دمای محیط کشت قابل کنترل شود. بهترین دما برای پرورش میکروجلبک‌ها بین ۲۰ تا ۲۸ درجه سانتی‌گراد می‌باشد. در انتهای لوله‌ها محلول کشت وارد یک مخزن بزرگ می‌شود و از آنجا برداشت انجام می‌گیرد که برای برداشت، می‌توان مخلوط آب و میکروجلبک را فیلتر کرده و یا از دستگاه‌های سانتریفوژ بهره برد[۶].

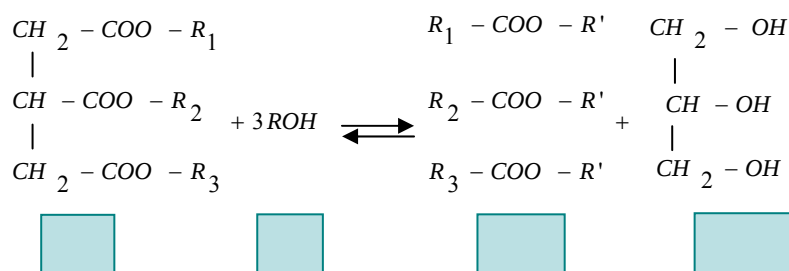

شکل (۳): نمایی از فتوبیوراکتورهای مختلف

1) Degassing zone

روشهای استخراج روغن از میکروجلبک: روغن کشی از میکروجلبکها به دو روش پرس سرد^۱ و استفاده از حلال^۲ صورت می گیرد. پرس سرد به دلیل اینکه عملکرد پایینی دارد امروزه در صنعت هم خیلی کم مورد استفاده قرار می گیرد. تا استخراج به کمک محلول با استفاده از حلالهایی که قادرند چربی را در خود حل کنند، انجام می گیرد. مهمترین حلالی که در صنعت استفاده می شود، حلال هگزان است البته از حلال های دیگری مثل اتانول و بنزن هم می توان استفاده کرد. میکروجلبک دارای دیواره سلولی بسیار سختی است بنابراین لازم است تا قبل از روغن کشی از آن، دیواره سلولی آن با روش مکانیکی (ساییدن به کمک ذرات شن) یا شیمیایی (استفاده از اسیدها) شکسته شود [۳].

روشهای تولید بیودیزل از روغن میکروجلبک: تحقیقات نشان می دهد که استفاده از روغن خالص در موتور، مناسب نیستند بنابراین لازم است تا ساختار زنجیره های هیدروکربنی روغن به اجزاء ساده تری شکسته شوند که این کار به روش های مختلفی مانند پیرولیز، میکروامولسیون و ترانس استریفیکاسیون انجام می گیرد [۴ و ۵]. از بین این روش ها، روش ترانس استریفیکاسیون^۳ به لحاظ سادگی کاربرد بیشتری دارد. این فرآیند شبیه به فرآیند هیدرولیز است با این تفاوت که به جای آب، الکل جایگزین می شود. بدین منظور مولکول های ترکیبات روغن یا چربی با یک الکل مانند متانول و یا اتانول در حضور یک کاتالیزور اسیدی یا قلیایی شرکت کرده و OH الکل مورد استفاده جایگزین زنجیره هیدروکربنی موجود در روغن می شود. در نتیجه استرهایی با ساختمان مولکولی جدید به نام استرهای متیل یا اتیل اسید چرب بوجود می آید که تشابه زیادی با گازوئیل شماره ۲ دارند [۶ و ۷]. میزان کاتالیزور مصرفی برابر ۱-۰/۵ درصد وزنی روغن می باشد. نسبت استوکیومتری برای واکنش نسبت ۳ به ۱ مولی الکل به روغن است ولی عموماً در صنعت از نسبت ۶ به ۱ استفاده می کنند که این به دلیل اطمینان از پیشرفت سریع و انجام کامل واکنش بوده و از نظر اقتصادی نیز با صرفه می باشد. یکی از محصولات با ارزش در فرآیند ترانس استریفیکاسیون گلسیرین است که در صنایع مختلف از جمله داروسازی و مواد آرایشی کاربرد دارد. در شکل (۱) فرآیند تبدیل روغن به بیودیزل نشان داده شده است [۸ و ۹].

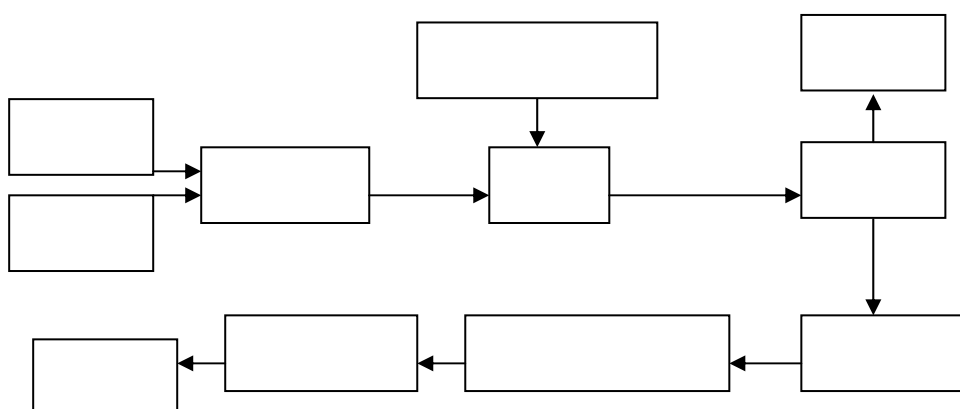
شکل (۴): فرآیند تبدیل روغن به بیودیزل

1) Cold press

2) Solvent

3) Transestrification

ترانس استریفیکاسیون از نظر اقتصادی با صرفه بوده و روش ساده تری می باشد معمولاً از این روش استفاده می کنند. این فرآیند شبیه تولید بیودیزل از سایر روغن های گیاهی می باشد [۱۰]. در این فرآیند نیز یکی از محصولات فرعی با ارزش گلیسرین است که در مرحله جداسازی از محصول جدا می شود. برای خشک کردن بیودیزل بعد از مرحله شستشو از روش تبخیر در خلاء استفاده می شود.

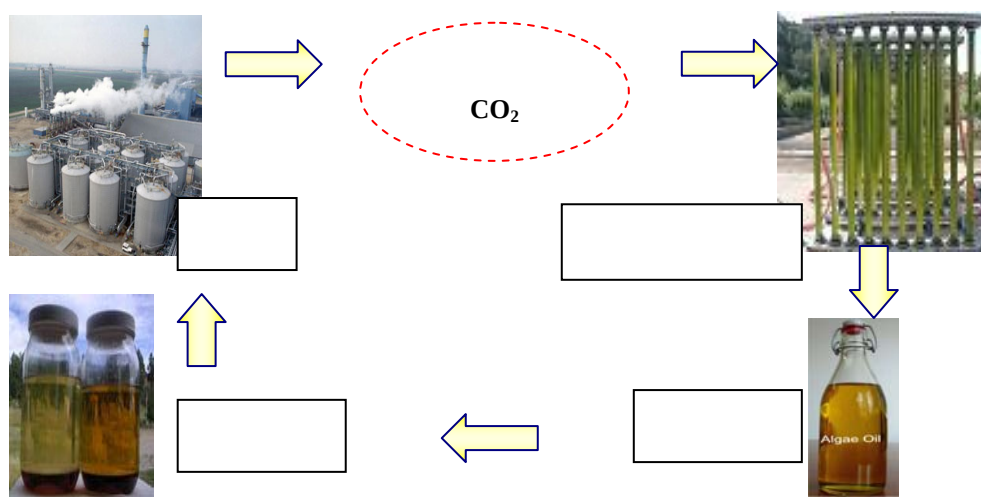
شکل (۵): فرآیند تولید بیودیزل از میکرو جلبک

برای اینکه بتوان از روغن میکرو جلبک به عنوان سوخت در موتورهای دیزل استفاده نمود، باید ساختار تری گلیسیردهای آن شکسته شده و ویسکوزیته آن کاهش پیدا کند. برای این کار می توان علاوه بر ترانس استریفیکاسیون، از فرآیند پیرولیز نیز بهره گرفت. در روش پیرولیز، ویسکوزیته روغن به کمک حرارت بالا و در حضور هوا یا نیتروژن کاهش می یابد. محصول نهایی در این فرآیند بیودیزل نیست بلکه روغنی هست که ویسکوزیته آن کاهش پیدا کرده و برای استفاده در موتور بهینه شده است [۱۱].

بحث و نتیجه گیری

میزان مصرف گازوئیل در ایران طبق آمار ارائه شده از طرف وزارت نفت برابر ۳۰/۵۵ میلیارد لیتر در سال ۱۳۸۶ می باشد [۱۷] و از طرفی میزان مصرف روغن در ایران برابر ۱/۲ میلیون تن هست که از این مقدار فقط ۱۲/۵٪ آن در داخل تولید می شود و مابقی یعنی در حدود ۸۵۰ هزار تن روغن گیاهی وارد کشور می شود [۱۴] لذا تولید سوخت جایگزین برای گازوئیل، از دانه های روغنی مناسب نیست. از طرف دیگر، با اتمام منابع سوخت های فسیلی و به وجود آمدن بحران انرژی در جهان، کشور ایران نیز با آن روبرو خواهد شد، بنابراین یافتن منابع جدید انرژی نه تنها انتخاب نیست بکه یک الزام است. میکرو جلبک ها این قابلیت را دارند که بتوانند به عنوان منبعی مطمئن برای انرژی مطرح باشند. میکرو جلبک ها

رشد سریعی داشته به طوری که در مدت ۲۴ ساعت توده بیوماس به دو برابر افزایش می‌یابد و قابلیت سازگاری با محیط‌های مختلف را دارند و حتی می‌توانند در آب و هوای سرد و خشن پرورش یابند. میکروجلبک‌ها می‌توانند در واحدهای کوچک تولید انرژی در خدمت کارخانجاتی که مقدار زیادی دی‌اکسیدکربن تولید می‌کنند، باشند. در یک سیستم تولید سوخت به کمک میکروجلبک، با طراحی یک واحد جذب دی‌اکسیدکربن می‌توان میکروجلبک را پرورش داد و سوخت بیو دیزل تولید نمود [۵].

شکل (۸): سیستم تولید بیودیزل از میکروجلبک در یک کارخانه

در تولید اقتصادی سوخت از جلبک، می‌توان از بیوماس باقیمانده از میکروجلبک روغن‌گیری شده، به عنوان غذای حیوانی و یا کود استفاده کرد و یا از آن به کمک تخمیر، الکل اتانول تولید کرد. همچنین از گلیسرین تولید شده در عملیات ترانس‌استریفیکاسیون می‌توان در صابون‌سازی و یا صنایع آرایشی استفاده کرد. جهت کاهش هزینه‌های تولید می‌توان از آب دریا به همراه بعضی از مواد مغذی مانند فسفات و نیترات جهت محیط کشت میکروجلبک استفاده کرد. همچنین از فاضلاب برای تغذیه میکروجلبک می‌توان بهره گرفت. با طراحی فتوبیوراکتورهای مناسب می‌توان سرعت رشد میکروجلبک را افزایش داده و از مرگ و میر آن جلوگیری کرد. به کمک علم ژنتیک می‌توان تغییراتی از قبیل، افزایش فتوسنتز موثر برای افزایش عملکرد بیوماس، افزایش سرعت رشدی بیوماس، افزایش حجم روغن بیوماس، بهبود محدوده دما برای کاهش هزینه‌های خنک کردن، حذف پدیده اشباع نوری، کاهش قابلیت فتواکسیداسیون که باعث آسیب سلول‌ها می‌شود، را انجام داد تا هزینه‌های تولید را کاهش داده و قابلیت میکروجلبک‌ها را افزایش دهیم [۶].

منابع

- [۱] کوچکی. ع، "کارایی انرژی در اکوسیستم‌های کشاورزی"، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد، شماره ۱۵۸، ۱۳۷۸.
- [۲] نجفی، ب. پیروزی، و. قبادیان، ب. ۱۳۸۵، "فرآیند احتراق و آلاینده‌گی موتور دوگانه سوز با استفاده از سوخت گاز طبیعی و بیودیزل"، رساله دکترا، دانشگاه تربیت مدرس.
- [۳] پروانه، و، "کنترل کیفی و آزمایش‌های مواد غذایی"، انتشارات دانشگاه تهران، شماره ۱۴۸، ۱۳۷۱.
- [4] A.H. Scragg, J. Morrison, S.W. Shales. 2003. "The use of a fuel containing *Chlorella vulgaris* in a diesel engine". Faculty of Applied Sciences, Centre for Research in Environmental Systems, Pollution and Remediation, University of the West of England, Frenchay, Bristol BS16 1QY, UK.
- [5] A Look Back at the U.S. Department of Energy's Aquatic Species Program: "Biodiesel from Algae".
- [6] Yusuf Chisti. 13 February 2007. "Biodiesel from microalgae". New Zealand, Institute of Technology and Engineering, Massey University.
- [7] Weing, Z, "production of sunflower oil ethyl ester for use as a Biodiesel fuel", Canada, Toronto university, 2000.
- [8] J. Van Gerpen, B. Shanks, and R. Prusko. 2004. Biodiesel Analytical Methods, Subcontractor Report, Iowa State University
- [9] Sazdanof, N. and Guezennec, Y. 2006. "Modeling and Simulation of the Algae to Biodiesel Fuel Cycle". Ms.c thesis, Department of Mechanical Engineering, The Ohio State University, USA.
- [10] Xu, H. and Miao, X. and Wu, Q. 2006. "High quality biodiesel production from a microalga *Chlorella protothecoides* by heterotrophic growth in fermenters". Journal of Biotechnology 126, pp. 499-507.
- [11] Xiaoling Miao, Qingyu Wu, Changyan Yang. "Fast pyrolysis of microalgae to produce renewable fuels". 2003. Department of Biological Sciences and Biotechnology, Tsinghua University, PR China c Institute of Process Engineering.
- [12] <http://www.mardoman.com/diet/algae.aspx>
- [13] <http://rifr.blogfa.com/cat-2.aspx>
- [14] <http://www.hamshahrionline.ir/News/?id=9233>
- [15] E. Molina, J. Ferná'ndez, F.G. Acie'n, Y. Chisti. 2000. "Tubular hotobioreactor design for algal cultures". Department of Chemical Engineering, University of Almería, E-04071 Almería, Spain.
- [16] <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=8612250285>